

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ У СТРАХОВІЙ ГАЛУЗІ

У статті досліджуються перспективи розвитку інвестиційних процесів в страховому бізнесі України. Здійснено аналіз динаміки та структури інвестиційних вкладень в страхову галузь. Визначено переваги у залученні інвестицій в страхування. Приведено проблеми, що заважають розвитку інвестиційної діяльності і лишаються не вирішеними сьогодні.

Perspectives of investment processes' development in Ukrainian insurance business have been studied by the article. Dynamics and structure of investments in insurance have been analyzed. The article names advantages of investments in insurance field and problems that interfere the development of investment activity and are not decided today.

Однією з основних тенденцій на міжнародному страховому ринку лишається злиття та поглинання страхових і перестраховувальних компаній. Причин таких значних за обсягом угод можна виокремити багато, основні з них – це перенасичення ринку, тобто поява великої кількості учасників страхового ринку і жорстка конкуренція між ними; потреба у розвитку шляхом отримання "чужого" сегмента ринку, але найчастіше – це потреба у капіталізації та бажання підняти свій рейтинг за рахунок фінансово стійкого партнера. Основним джерелом укрупнення та капіталізації страховиків є вітчизняні та іноземні інвестиції.

Серед робіт, що з'явилися в останні роки і присвячені дослідженню закономірностей розвитку світового страхового ринку, вивченню процесів глобалізації міжнародної системи страхування, концентрації та руху капіталу, висвітленню форм та шляхів інвестиційної взаємодії на міжнародному рівні необхідно виокремити праці українських вчених: В.Д.Базилевича, О.Барановського, М.С.Клапківа, С.С.Осадця та російських вчених: Є.В.Коломіна, К.Є. Турбіної, Т.А.Федорової, Р.Т.Юлдашева. Серед західних вчених-економістів можна визначити праці – Д.Бланда, Л. Гератеволья, Р.Меркіна.

Водночас слід зазначити, що в Україні відчувається дефіцит спеціальних досліджень, які пов'язані з оцінкою інвестиційної привабливості вітчизняного страхового ринку, окресленню факторів, котрі стримують залучення інвестицій у страховий бізнес України.

Охарактеризовані проблеми, необхідність їх вирішення зумовили вибір теми дослідження та свідчить про її актуальність.

Метою даної статті є дослідження особливостей сучасних інвестиційних процесів в страховій галузі, висвітлення проблем в розвитку інвестиційної діяльності та внесення на цій основі пропозицій щодо її удосконалення.

Методологічною основою даного дослідження є системний підхід до розкриття змісту, вагомості інвестиційних вкладень у страховому галузь як економічного інструменту підвищення конкурентноздатності страхових компаній та їх ефективного функціонування.

Проаналізуємо сучасний стан та тенденції в інвестуванні капіталовкладень в страхову галузь країни.

В Україні за I півріччя 2006 року в страхуванні помічені чотири угоди на загальну суму \$103,3 млн., найбільша з них придбання "Generali Holding Vienna" (Австрія) страхової компанії "Гарант-АВТО" за \$88 млн. За оцінками аналітиків ІФГ "Сократ", в Україні є ще як мінімум 10 компаній – претендентів для потенційних угод [1; с.37]

За даними Держфінпослуг України, іноземні інвестори виявляють більший інтерес до страхових компаній, які вже мають досить розгалужену мережу філій і велику клієнтську базу.

Загальний обсяг іноземних інвестицій у статутному капіталі українських страховиків за результатами 2006 року становив 1093,5 млн. грн.[3] Щорічно ми спостерігаємо збільшення обсягу іноземних капіталовкладень в страхування.

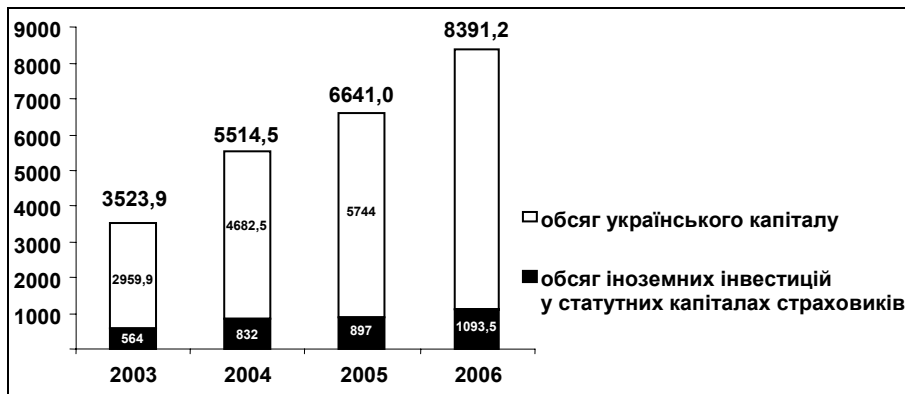

Рис. 1. Іноземний капітал в статутних фондах українських страхових компаній, млн. грн.

Якщо розглядати ці показники і відсотковому співвідношенні, у 2003 році іноземний капітал у загальному обсязі статутних фондів вітчизняних страховиків становив – 16 %, тоді як у 2006 році цей показник зменшився і знаходиться в межах 13 %.

За даними таблиці 1. спостерігається щорічне зменшення частки іноземного капіталу у загальному обсязі статутного фонду вцілому по страховому ринку, що свідчить про динамічне зростання, насамперед, обсягів статутних фондів українських компаній.

Розглядаючи структуру іноземних інвестицій в капітал українських страховиків, можна відмітити, що най-

більшу питому вагу складають такі країни: Великобританія – 34 %; США – 17 %; Данія – 10 %; Польща – 9 % [3; с.15].

У 2006 році в Україні кількість страхових компаній з іноземним капіталом збільшилась у порівнянні з 2005 роком на 8 страховиків. Але головне – покращилась їх якість складова. Як свідчать дані табл. 2. у 2005 році кількість страховиків з іноземним капіталом трохи зменшилась, що пояснюється закриттям страхових компаній, які використовували схеми ухилення від оподаткування й вивозили капітал за кордон [4; с. 57].

Таблиця 1. Частка іноземного статутного капіталу у статутних фондах вітчизняних страхових компаній у 2003-2006 рр., %

Показники	2003	2004	2005	2006
Частка іноземного статутного капіталу у статутних фондах вітчизняних страховиків	16,0	15,1	13,5	13,0
Частка українського капіталу у загальному обсязі статутних фондів	84,0	84,9	86,5	87,0
Всього	100	100	100	100

Таблиця 2. Кількість страхових компаній з іноземним капіталом в Україні в 2001-2006 рр. [3]

Показники	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Всього компаній	328	338	357	387	398	411
В тому числі з іноземним капіталом	20	23	53	59	58	66
Частка страховиків з іноземн. капіталом у загальній кількості компаній (%)	6,1	6,8	14,9	15,3	14,6	16,1

Існує думка, що потрібно активно залучати іноземний капітал в економіку держави, що розвивається. Переваги у залученні іноземних інвестицій у страхову галузь такі:

- ✓ відбувається підвищення капіталізації таких страховиків;
- ✓ інвестиції іноземних інвесторів спрямовуються на відкриття нових підрозділів, створення робочих місць, розробку нових страхових продуктів і удосконалення існуючих;
- ✓ відбувається розвиток страхових компаній також і за допомогою ІТ-технологій, автоматизації (ERP- системи), стратегії;
- ✓ застосування досвіду, конкретних розробок, методології у веденні бізнесу;
- ✓ удосконалення партнерських зв'язків у перестрахованні та збільшення перестраховальної місткості;
- ✓ нарощування клієнтської бази страховика;
- ✓ входження іноземних інвесторів, приєднання та злиття страховиків сприяє процесам глобалізації страхової галузі.

Розглядаючи чинники, які активізують інвестиційні вкладення в український страховий бізнес, можна виокремити досить розвинену в країні конкуренцію на відміну від деяких країн СНД. Одним з показників оцінки рівня конкуренції на страховому ринку є загальновідомий індекс Герфіндаля-Гіршмана або показник ринкової конкуренції. Чим менше значення індексу, тим більша конкуренція на ринку і навпаки. Якщо фактичні показники становлять величину більшу за 1000 одиниць – конкуренцію на ринку вважають помірною, не високою, якщо ж менше 1000 – високою [5; с.72].

В Україні індекс Герфіндаля-Гіршмана Уповноваженим органом нагляду за страховою діяльністю розраховується з 2003 року

Таблиця 3. Індекси конкурентності (індекси Герфіндаля-Гіршмана) страхового ринку України за 2003-2006 рр.

Рік	Всього по ринку	в тому числі	
		загальне страхування	страхування життя
2003	282,10	282,10	1941,80
2004	309,98	315,90	1443,87
2005	159,98	167,60	1257,70
2006	153,85	162,70	1465,99

Джерело: [5; с.72]

Отже, на ринку загального страхування спостерігається високий рівень конкуренції, тоді як на ринку страхування життя – рівень конкуренції низький і це зрозуміло, адже страхування життя в Україні тільки починає розвиватися.

Важливим чинником розвитку інвестиційних процесів у страховому сегменті ринку фінансових послуг, як і в будь-якому іншому, є необхідність вдосконалення

законодавчої бази зі страхування, що сприятиме створенню стабільного, ефективного правового поля для іноземних страхових компаній.

У 2006-2007 роках були розроблені та прийняті законопроекти, укази, постанови уряду з метою впровадження міжнародних стандартів в регулювання страхової діяльності, в бухгалтерському обліку. Запроваджена низка заходів з протидії відмиванню "брудних грошей" у страховому секторі. Створено нормативну базу у сфері фінансових послуг щодо вступу України до СОТ. Держфінпослуг України з іншими зацікавленими учасниками страхового ринку: Лігою страхових організацій України, фахівцями страхових компаній, науковцями підготували нову редакцію Закону України "Про страхування". Прийняття закону дозволить вирішити цілий ряд питань, котрі є актуальними на сьогоднішній день, зокрема, сприятиме створенню конкурентного середовища на страховому ринку та досягненню рівних умов діяльності страховиків-резидентів і нерезидентів.

Поряд з чинниками, які активізують інвестиції у страхову галузь, можна виокремити такі, що стримують інвесторів від значних капіталовкладень. Розглянемо їх. По-перше, це "схемне страхування", хоча частка його в останні роки значно зменшилась, а отже збільшилась частка класичного страхування, що сприятиме приходу іноземних інвесторів на вітчизняний ринок страхових послуг.

Слід зазначити, що і частка кептивного страхування певним чином звужує ринок для незалежних страховиків, вітчизняних та іноземних.

Слабкий захист прав акціонерів можна виокремити ще як один з чинників, котрий не активізує залучення іноземних інвестицій у страхування.

Також політична нестабільність в Україні, безперечно, впливає на всі сфери економіки, в тому числі і на страхову галузь. Інвестори очікують прийнятних для їх функціонування в країні політичних рішень – це з одного боку, з іншого – підприємства та населення за таких політичних умов не поспішають укладати страхові угоди або поновлювати страхові договори, термін дії яких вже закінчився.

Ще однією характерною тенденцією на вітчизняному страховому ринку, що чітко прослідковується, є орієнтація при здійсненні операцій з перестраховання на зарубіжні ринки саме тих страховиків, які мають у статутних фондах значні частки іноземного капіталу. Так, на кінець 2006 року в країні 66 страхових компаній мали ліцензії на право здійснювати страхування життя, з них 24 страховика протягом року проводили операції з перестраховання: 2 страховика – виключно з українськими страховими компаніями, 22 – з іноземними. З цих 22 страхових компаній – 20 страховиків 100 % передавали страхові премії за договорами перестраховання за кордон, 2 компанії – 95-99,9 % від загального обсягу страхових премій. Зрозуміло, що така перевага обумовлена не тільки високою надійністю іноземних партнерів, їх діловою репутацією, але і відповідними рішеннями в

політиці перестраховування, котрі приймалися іноземними інвесторами – учасниками страховиків [2] (станом на кінець 2006 року налічувалось 17 страхових компаній зі страхування життя, які мали у статутних фондах іноземні інвестиції. З них 4 компанії зі 100 %-ми інвестиціями компаній таких країн, як Росія, Австрія, Нідерланди, США; 5 компаній мали 87-99 % іноземних інвестицій (капітал з Австрії, Англії, Кіпру), 3 компанії – 25,8-50 % (капітал з Кіпру та Австрії), решта 5 компаній 5-17 % [2]).

Інвестор завжди має вибір: створити нову страхову компанію або купити вже існуючу компанію. Як свідчить практичний досвід, частіше страховиків купують. І насамперед, купують не страховиків-лідерів, адже вони коштують дорого, а компанії на рівень нижчі, які пізніше можна вивести в лідери. А що ж робити невеликим вітчизняним страховим компаніям?

Коли на страховому ринку точиться конкурентна боротьба, завжди будуть втрати. Невеликим страховикам потрібно знайти свій ринок збуту – перейти в регіони, або об'єднуватись між собою.

Підсумовуючи викладене вище, сформулюємо напрями щодо подальшого розвитку інвестиційних процесів на вітчизняному ринку страхових послуг.

1. Перспективним у розвитку інвестиційної діяльності в страховій галузі у найближчий час має стати укрупнення страхових компаній, загальне зростання ринку. Показовим в цьому є ріст частки страхування у ВВП України. Також зростання доходів населення сприятиме розвитку страхового сегменту ринку фінансових послуг. За останні 5 років питома вага страхових премій фізичних осіб у їх витратах збільшилась у 2 рази (у 2001 році – цей показник становив 0,201 %; 2003 – 0,321 %; 2005 – 0,448 %).

2. Сьогодні розвиток страхового ринку пов'язаний насамперед зі страхуванням за рахунок коштів населення. Щорічно все більше страхових договорів укладається з фізичними особами. За даними Держфінпослуг України за 9 місяців 2004 року частка премій фізичних осіб у надходженнях страхових премій в цілому по страховому ринку становила 10,3 %, за цей же період 2005 року – 22,6 %, а 2006 року – 33,3 %. [6; с.26]. Від-

повідно і зростають виплати страхових відшкодувань страховальникам – фізичним особам. Видами страхування, які найбільш будуть користуватись попитом у фізичних осіб – це страхування автокаско, страхування цивільно-правової відповідальності автовласників, страхування під заставу, медичне страхування. Перспективним напрямком є накопичення коштів населення за рахунок страхування життя.

Отже, за прогнозами збільшення доходів населення призведе до більш активного застосування страхових послуг, розвитку вітчизняного страхового ринку і відповідно до подальшого залучення інвестицій у цей сектор.

3. Основні проблеми щодо залучення іноземних інвестицій пов'язані не тільки з численними неузгодженостями в існуючих законодавчих актах, але й з передбачуваністю змін, їх "раптовістю", а також з неефективним забезпеченням дотримання законодавчих вимог.

4. Розвиток інвестиційних процесів в страхуванні стимулюватимуть наступні заходи:

- ✓ реформування державного апарату, що дозволить полегшити впровадження економічних і соціальних реформ, потрібних для залучення інвестицій;
- ✓ подальше удосконалення страхового законодавства відповідно до стандартів ЄС та впровадження законодавчих вимог, котрі посилять права акціонерів;
- ✓ зниження політичних ризиків і наявність стабільного, передбачуваного законодавчого середовища;
- ✓ позбавлення ринку "схемного" страхування.

Всі перелічені пропозиції сприятимуть підвищенню інвестиційної привабливості вітчизняного страхового ринку та подальшій ефективній його розбудові.

1. Злиття та поглинання на українському та російському ринку фінансових послуг // Страхова справа. – №3. – 2006 – с.36-37. 2. Звіт про роботу Держфінпослуг України за 2006 рік // www.dfp.gov.ua. 3. Ринок сьезжился. Форум страховиків // Страховой клуб. – №4. -2006. – с.12-20. 4. Ялтинська кооперація // Страхова справа. – №3. – 2006. – с.57. 5. Шумелда Я.П. Страхування: Навчальний посібник. Видання друге, розширене. – К.: Міжнародна агенція "БІЗОН", 2007. – 384 с. 6. Фізика іудт. Статистика. Итоги 9 месяцев 2006г. // Страховой клуб. – №11-12. – 2006. – С.24-32.

Надійшла до редколегії 10.06.08

О. Ботвиновська, асист.

СУПЕРЕЧНОСТІ ДІЮЧОЇ МЕТОДИКИ НАРАХУВАННЯ ПЕНСІЙ В СИСТЕМІ ОБОВ'ЯЗКОВОГО СОЦІАЛЬНОГО ПЕНСІЙНОГО СТРАХУВАННЯ ТА НАПРЯМКИ ЇЇ УДОСКОНАЛЕННЯ

В даній статті розглянуте питання недосконалості діючої методики нарахування пенсій в системі обов'язкового соціального пенсійного страхування та окреслені шляхи вирішення цієї проблеми

In this article the question of imperfection of operating method of extra charge of pensions is considered in the system of obligatory social pension security and the ways of decision of this problem are outlined

Діюча методика нарахування пенсій у системі обов'язкового соціального пенсійного страхування України є недосконалою та суперечливою з точки зору дотримання страхових принципів та справедливого врахування страхових прав застрахованих осіб. Практично, вона не базується на обґрунтованій науковій базі, а відсутність зв'язку страхової виплати із попередніми страховими внесками (що є необхідним явищем у страхуванні, як такому) призводить до перекосів і суперечностей в системі "зарплата-пенсія".

Коли страховий тариф розраховується, як відсоток від зарплати, на виході пенсія призначається в суперечливий спосіб: спочатку розраховується згідно відтворювального підходу (в чому і полягає суть заміщення пенсією зарплати), а призначається по компенсаційно-

му (за Павлюченко В.Г.), як відсоток (в даний час 100 %) від рівня прожиткового мінімуму для непрацездатних осіб. "Размер компенсаций может определяться в большей или меньшей мере произвольно, либо на базе прожиточного минимума, либо его определенного процента" [4, с.56]. Компенсаційний підхід не має ніякої страхової прив'язки до пенсійного страхування, він представляє собою елемент пенсійного забезпечення, яке в свою чергу, не потребує від особи, якій призначається допомога попередньої сплати страхових внесків, а власне взагалі страхування, як такого, так як виплачується з бюджетних джерел. В цьому, на нашу думку, і закладена головна причина щодо відсутності зв'язку страхових внесків з послідовними страховими виплатами: немає чіткого розмежування двох різних елемен-